

Перспективи подальших досліджень

Запропонований методологічний підхід надалі може бути розповсюдженим і на аналіз доцільності відкриття в населених пунктах нових закладів освіти, напрямів виробничого навчання та післядипломної освіти. Комплекс подальших досліджень цієї проблеми дасть змогу облаштувати чітку схему аналізу і потреб регіонів у дипломованих спеціалістах, і перспектив створення і успішного розвитку навчальних закладів.

1. Стетар Дж. *Оновлення та реформа вищої освіти: приватна вища освіта в Україні у 1991–1996 рр.* / Дж. Стетар. – К., 1996. – 132 с. 2. Сидоренко О.Л. *Приватна вища школа в системі ринкових відносин України // Вісн. ун-ту внутр. справ.* – 2000. – Вип. 10. – С. 240–247. 3. Сидоренко О.Л. *Приватна вища освіта: шлях України у світовому вимірі.* – Харків: Основа, 2000. – 255 с. 4. Сидоренко О.Л. *Приватна вища школа як соціальний інститут: особливості становлення та розвитку в Україні: Автореф. дис. ... д-ра соціол. наук.* – Харків, 2001. – 38 с. 5. Астахова В.Ч., Супрун В.В. *Реформа образования в Украине: концептуальные основы, принципы, достижения и проблемы // Вчені зап. Харк. гуманіт. ін-ту “Нар. укр. акад.”* – Харків: Око, 1999. – Т. 5. – С. 7–23. 6. Андрущенко В. та ін. *Приватна вища школа України на шляху інновацій.* – Харків: Вид-во НУА, 2005. – 320 с.

УДК 338. 242 : 658. 567

Р.З. Берлінг, О.В. Мельник*, О.І. Карий **

Національний університет “Львівська політехніка”
кафедри менеджменту та міжнародного підприємництва,
*економіки підприємства та інвестицій,
**маркетингу і логістики

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДУ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА (ОНПС) В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

© Берлінг Р.З., Мельник О.В., Карий О.І., 2007

Проаналізовано ефективності функціонування фонду ОНПС на цьому етапі розвитку. Визначено основні проблеми, що не дають змоги ефективно управляти фінансовими надходженнями фонду. Запропоновано удосконалити механізм функціонування фонду ОНПС реорганізацією його в структуру, в якій цільово займатимуться фінансуванням заходів з управління відходами в регіоні.

An analysis of efficiency of functioning the ONPS fund on the given stage of development is conducted in article. Basic problems that do not allow effectively handling by the financial receipts of fund are definite. It is suggested to perfect a mechanism of functioning the ONPS fund by reorganization of him in structure, which will purpose attend to financing measures on the management by wastes in region.

Постановка проблеми

Для України, як і для багатьох країн з перехідною економікою, на фоні різкого скорочення природоохоронних витрат характерним є формування відповідних альтернативних фінансових джерел, до яких насамперед належать екологічні фонди. Сьогодні вони займають важливе місце в фінансуванні природоохоронної діяльності в країнах Центральної і Східної Європи, тоді як в Україні їхня питома вага в структурі природоохоронних видатків поки що незначна і має тенденцію до зниження.

Головною ціллю створення позабюджетного екологічного фонду в Україні було формування автономного, незалежного від держбюджету централізованого фінансування природоохоронної діяльності, зокрема і на управління відходами. При цьому передбачалось, що гроші екофондів

повинні не підмінювати, а доповнювати бюджетні кошти, що виділяються для цієї цілі підприємствами-природоохористувачами.

Як ми вже зазначали, кошти природоохоронних фондів використовуються не в повному обсязі, а більша їх частина не за цільовим призначенням і не на пріоритетні напрямки. Отже, фонди ОНПС не мають великого значення як джерело фінансування природоохоронних заходів в регіонах України, оскільки, до 50 % коштів, що надходять в фонд, витрачаються на інші цілі, що ніяк не пов'язані з природоохоронною діяльністю [1, с. 8]. Крім цього, така ситуація, коли основним джерелом надходження у фонди є збори за забруднення, робить фонди нестійкими в довготерміновому періоді.

З іншого боку, виникає така проблема. У ситуації, коли платники зборів не контролюють використання коштів фонду, підвищення розмірів зборів, що виходитимуть за межі оптимального рівня, може спричинити тільки скорочення обсягів надходжень коштів у фонд через те, що підприємства просто ігноруватимуть таку систему. А підвищення ставок зборів є необхідною умовою, яка б стала ефективним інструментом стимулювання підприємств до ефективнішого управління відходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Враховуючи всі ті проблеми, які має фонд ОНПС в тім вигляді, в якому вони існують, доцільним було би впровадити низку заходів, які б покращили роботу вже існуючого фонду. Найперше необхідно врегулювати ситуацію з фінансами, оскільки кошти, які одержані фондом охорони навколишнього природного середовища за різного роду операцій з відходами надходять у неповній і недостатній сумі [2, с. 195], а та частина, яку вдається зібрати, використовується неефективно. Для покращання ситуації з використанням фінансів, найперше, необхідно доповнити постанову Кабміну України № 634 [1, с.42] положенням, яке дозволить використовувати кошти фонду ОНПС не тільки для природоохоронних проектів, що відповідають інтересам області загалом (наприклад, для будівництва централізованих споруд), а й в інтересах окремих підприємств. Оскільки можна передбачити, що без державної фінансової і технічної підтримки підприємств, як це було до цього, реалізація проектів із запобігання утворення чи переробки відходів не буде настільки динамічною й ефективною як би цього хотілося.

Цілями статті є:

- здійснити аналіз ефективності функціонування фонду ОНПС на цьому етапі розвитку;
- визначити основні проблеми, що не дають змоги ефективно управляти фінансовими надходженнями фонду;
- запропонувати удосконалений механізм функціонування фонду ОНПС;
- розглянути переваги та недоліки запропонованих удосконалень.

Виклад основного матеріалу

Кроком, що покращить загальну ситуацію з управління відходами, може стати створення при фондах ОНПС цільових регіональних відділень управління відходами (РВУВ), які б отримували максимальну автономію у прийнятті рішень, що стосується фінансування того чи іншого заходу з управління відходами. Зокрема пропонується, щоб 85–90 % зібраних коштів РВУВ витрачали б на цільові програми, що би дало змогу вирішувати більше проблем з управління відходами на регіональному рівні, а, отже, і на конкретно взятому підприємстві, зокрема. При цьому 10–15 % коштів передавали б на потреби фонду, який за ці кошти міг би вирішувати загальнодержавні питання з управління відходами. Першочерговим завданням під час функціонування таких відділень стало б налагодження системи контролю за коштами, які надходять від різного роду операцій з управління відходами. А враховуючи той факт, що спроби цільового фінансування екологічних заходів важко втілюються в життя [3, с. 49], з причини недостатньої гласності під час прийняття рішень про використання коштів фонду ОНПС, вважаємо за доцільне, щоб адміністративне управління РВУВ здійснювалось спеціальним комітетом (наглядною радою), що об'єднуватиме представників самого фонду, представників обласних і місцевих рад, а також керівників підприємств і організацій, які зацікавлені брати участь у покращанні системи управління відходами на своїх підприємствах. Робота такого комітету, який би проводив свої

засідання не рідше одного разу на місяць, дозволить забезпечити ефективність управління як доходами, так і видатками РВУВ відповідно до їх призначення.

До проектів, які можуть отримати фінансову підтримку від РВУВ, можуть належати проекти із запобігання забруднення чи переробки відходів, а також будь-які заходи, що включені в стратегію управління відходами в регіоні і є специфічними для окремо взятого підприємства.

Організаційна структура такого цільового регіонального відділення управління відходами при фонді ОНПС має передбачати організацію представницьких відділень, які б здійснювали збір всіх тих коштів, що стосуються управління відходами у районах, містах і селах. Окрім цього відділення фонду управління відходами повинно бути наділене ще й контролюючими повноваженнями для того, щоб мати можливість перевірити підпорядкований йому об'єкт і за недотримання існуючих норм і правил накладати на нього штраф. Враховуючи те, що до цього часу описані вище функції виконував сам фонд ОНПС, то таку форму організації роботи відділення потрібно вважати цілком реальною для здійснення.

Формування коштів такого регіонального відділення повинно відбуватись з відрахувань тих підприємств, які недбало поводяться з утвореними на їх території вторинними ресурсами чи відходами. Серед основних джерел фінансового поповнення такого фонду повинні стати кошти, які вже збирають, а також потрібно запровадити низку нових економічних інструментів для наповнення фонду коштами (рис. 1).

Рис. 1. Існуючі і пропонувані збори коштів для фінансового наповнення регіонального відділення фонду управління відходами при фонді ОНПС

Аналізуючи кожне з вищенаведених джерел фінансування, необхідно відзначити, що існуюча система зборів за розміщення відходів у межах встановлених лімітів побудована на тому, що їхній розмір визначається за обсягом або масою утворених відходів з урахуванням ступеня їх небезпечності. Така система покликана стимулювати підприємства й організації до скорочення обсягів забруднення за рахунок скорочення загальної кількості утворених відходів, а також для фінансового наповнення спеціалізованого фонду. Проте існуюча система не є ефективною в досягненні поставлених цілей. Тому, якщо застосовувати її під час функціонування нового відділення управ-

ліній відходами, то необхідним є, на нашу думку, підвищити розміри нормативів збору до того рівня, який би максимально реально відображав рівень витрат на усунення збитків від забруднення, зумовлених дією відповідного типу відходу. Оскільки точних даних, що йдуть на покриття збитків, заподіяних дією відходів, встановити практично неможливо, то деякі вчені вважають, що пропонувані рівні зборів повинні бути у три рази вищим від нині існуючих [1, с. 37]. Такого роду нововведення, на нашу думку, дасть змогу звернути увагу на відходи, як на можливий елемент зменшення витрат під час виробництва продукції, що в загальному призведе до необхідності удосконалювати існуючі схеми з управління відходами на окремо взятому підприємстві.

Розміри зборів, що встановлені за розміщення відходів понад межі встановлених лімітів визначаються за тими самими принципами, що й попередній вид зборів, але покликані вони стимулювати виробників відходів до зменшення утворення самих відходів і продукування їх понад ліміти. Різниця в оплаті між тими, що видалаються у межах ліміту, і тими, що видалаються понад встановлені межі, різняться у п'ять разів [1, с. 37].

У регіональному відділенні управління відходами, який пропонується створити, необхідно передбачити, що фінансова відповідальність не може бути однаковою за відходи, що під час складування завдають різного впливу навколишньому середовищу. Отже, збори за розміщення небезпечних відходів будуть мати, як це є і тепер, окрему шкалу градації в оплаті від тих, що не є небезпечними.

Окремо потрібно відзначити, що всі ці три вище проаналізовані типи відрахувань будуть здійснюватись за умови, що розміщення відходів відбуватиметься на контрольованих об'єктах організованого складування, або так званих полігонах відходів, бо лише за таких обставин можна максимально мінімізувати втрати, які виникають внаслідок негативного впливу відходів на навколишнє середовище.

Одним із пропонованих нами можливих фінансових надходжень у спеціалізований фонд є плата за порушення законодавства або, інакше кажучи, штрафи. Посилення контролю за такого роду порушення є необхідною умовою для ефективного управління відходами. Отже, відділення управління відходами разом із контролюючими органами повинно покращити ситуацію із збором цих коштів. Окремо потрібно відзначити, що жорсткішим повинен стати і контроль над несанкціонованими звалищами, кількість яких повинна бути зведена до мінімуму, а в майбутньому ліквідована взагалі.

Серед тих фінансових нововведень, які ми пропонували в доповнення до вже існуючих, є надходження за транспортування відходів. Варто зазначити, що здійснити їх можна за допомогою сплати певної суми за транспортування відходів з урахуванням класу токсичності і ризику, що може виникати внаслідок перевезення цих відходів. Цей вид зборів також спонукатиме підприємства, в яких утворюються відходи, до пошуку ідей з вдосконалення технологічних схем виробництва, які б дали змогу зменшити загальну кількість відходів і, як наслідок, зменшити обсяги їх перевезень. Розрахунок таких стягнень може відбуватись як за об'єм перевезених відходів, так і за одиницю перевізного транспорту (цистерну, вагон, машину, контейнер тощо).

У майбутньому ми передбачаємо, що регіональне відділення управління відходами фонду ОНПС надаватиме фінансові засоби у вигляді кредиту чи гранту на пільгових умовах. А звідси і відповідний вид фінансових надходжень. Пільгові умови передбачають сплату низьковідсоткової ставки за отримані з фонду кошти, а на випадок, якщо підприємство не виконало умови договору, тоді воно повинно сплатити кошти з урахуванням повної ставки. Також передбачається, що повернення коштів позичальник здійснюватиме за рахунок власного прибутку, який буде отриманий внаслідок зменшення плати зборів чи штрафів за утворення відходів і внаслідок покращання системи управління ними.

Вагомим джерелом фінансових надходжень можуть стати виплати підприємствами низьковідсоткового податку за реалізовані вторинні ресурси. При цьому нами передбачається два варіанти. Перший – це варіант, згідно з яким підприємство, маючи змогу, переробляє вторинну сировину власними зусиллями до необхідної кондиції і реалізовує її на ринку. За отриманий прибуток таке підприємство відраховує частину коштів у спеціалізоване відділення у вигляді пільгового податку, який би мав бути визначений додатково, але який би не перевищував 15 % від прибутку. Другий варіант передбачає, що на випадок, якщо підприємство, яке має у своїй власності вторинні ресурси, знищує їх або вивозить на звалище, і тим самим проводить неефективну політику з управління відходами, змушене сплатити повну вартість за цінність цих не утилізованих ним вторинних ресурсів.

Головним призначенням виплачуваних підприємствами і організаціями коштів в цільове регіональне відділення управління відходами є активізація підприємств, в яких утворюються вторинні ресурси, що не використовуються, до нового підходу, який передбачає пошук і впровадження екологічно чистих технологій і обладнання. Це стимулюватиме підприємства до підвищення ефективності виробництва скороченням утворюваних відходів, до розвитку нових потужностей із заготівлі і переробки вторинних ресурсів. Такі нововведення дадуть можливість отримати значну частину коштів, які можна буде використовувати для удосконалення існуючих схем управління відходами, зокрема, з'явиться можливість організовувати конкурси, виставки, ярмарки на яких спеціалісти, що працюють у цьому напрямку, зможуть обмінюватись досвідом з ефективного використання вторинних ресурсів і управління відходами.

На початковому етапі чи не головною ціллю регіонального відділення управління відходами має бути налагодження системи зборів за утворення відходів, а також фінансова підтримка заходів під час створення дієвої системи управління ними, яка б передбачала будівництво і функціонування полігону відходів, підприємства з обробки і переробки відходів і вторинної сировини, а також інших не менш важливих складових (біржі відходів, каталогу відходів тощо). Що стосується підприємств і організацій виробників відходів, то отримати інвестиції з такого фонду зможуть лише ті, які є життєздатними за ринковими критеріями, а пріоритет повинен надаватися підприємствам і організаціям, які вноситимуть у реалізацію задуманого проекту власні кошти.

Отже, створення такого цільового регіонального відділення управління відходами при фонді ОНПС дасть можливість сконцентрувати кошти, що будуть отримані за різного роду операції з відходами, в одних руках. Фонд, будучи підпорядкованим обласній адміністрації, матиме можливість спільно з нею і наглядовою радою приймати рішення з приводу фінансування того чи іншого виду заходу, які б на їх погляд дали можливість у першочерговому порядку вирішити чи принаймні покращити ті проблеми з відходами, які є в регіоні найнеобхіднішими.

Враховуючи те, що відділення отримуватиме реальну картину стосовно того, які відходи і вторинні ресурси в якій кількості і в якому місці утворилися, то тим самим матимемо змогу видавати щомісячний каталог відходів і вторинних ресурсів, в якому надаватиметься інформація про склад, кількість і якість відходів, а також економічну цінність вторинних ресурсів. За необхідності, різноманітність інформації, що надаватиметься через каталог, може розростатися залежно від цілей і задач інтенсивного використання вторинних ресурсів і управління відходами на регіональному рівні. Поряд із цим видавництво каталогу відходів і вторинних ресурсів матиме важливе значення в підвищенні екологічної освіти. Нами передбачається, що в нім буде сформована десятка підприємств і організацій, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища через низьку ефективність управління відходами. Це створюватиме негативний імідж для фірми і виступить важливим інструментом у переконанні споживачів у необхідності платити вищу ціну за продукцію, що є результатом екологічно безпечного управління відходами. Отже, за допомогою описаних вище заходів вдасться започаткувати створення ринку вторинної сировини і ефективного управління відходами. При цьому описана структура відділення управління відходами при фонді ОНПС буде мати вигляд, що показаний на рис. 2.

Рис. 2. Структура регіонального відділення управління відходами фонду ОНПС

Висновки

За результатами проведених досліджень потрібно констатувати, що фінансовий механізм реалізації регіональної екологічної політики потребує певного вдосконалення. Серед заходів,

пов'язаних з коригуванням його роботи, повинно стати запровадження фінансової автономії, яка супроводжуватиметься побудовою оптимальної фінансової моделі регіону. Регіональна фінансова модель має створюватися місцевими органами влади для формування та використання місцевою владою фінансових ресурсів відповідно до специфіки та перспектив розвитку регіонів. Принципи побудови такої моделі обов'язково повинні врахувати економічні, екологічні та соціальні особливості регіону, а також об'єднання сільських, міських та обласних фондів у єдиний регіональний екологічний фонд. Використання коштів регіональних екологічних фондів повинно відбуватись лише під екологічні програми, вибрані на конкурсній основі, і які відповідали б сучасним стратегіям розвитку суспільства.

Перспективи подальших досліджень

Запропоновані у статті заходи рекомендуємо використати органам державної влади і природоохоронним відомствам для покращання існуючих схем з управління відходами і вторинними ресурсами у регіоні. Перспективними ж напрямками такого роду досліджень мають стати дослідження, спрямовані на пошук інших можливих варіантів з фінансового наповнення фондів, що займатимуться фінансуванням заходів з управління відходами.

1. Поу С., Кузин А., Лозанский В., Яковлева Н. *Управление промышленными отходами: Учеб. пособие: В 2 кн. – Кн. 1: В 6 ч. Ч. 4: Экономические и финансовые инструменты управления промышленными отходами в регионе.* – Харьков: РИП “Оригинал”, 2000. – 136 с. 2. *Статистичний збірник “Довкілля України” за 1999 рік / Державний комітет статистики України / Під заг. кер. Ю.М. Остапчука.* – К., 2000. – 286 с. Вих. № 06-05-6-303 від 20.10.2000 р. 3. Лозанский В., Миценко В. *Управление промышленными отходами: Учеб. пособие: В 2 кн. – Кн. 1: В 6 ч. Ч. 3: Нормативно-правовое обеспечение управления промышленными отходами в Украине.* – Харьков: РИП “Оригинал”, 2000. – 88 с.

УДК 330.131.5/7;339.13

Т.М. Борисова

Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ АНТИРИЗИКОВИХ ЗАХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

© Борисова Т.М., 2007

Проаналізовано поширені підходи до оцінювання ефективності управління, які є підґрунтям для оцінювання ефективності заходів удосконалення організації управління. Запропоновано методику оцінювання ефективності організування маркетингового забезпечення системи антиризикових заходів підприємства. Наведено схему послідовності процедур вибору оптимального варіанта організування маркетингового забезпечення системи антиризикових заходів.

Widespread approaches to the management efficiency evaluation that are base for efficiency evaluation of the management organizing are analyzed in the article. The method of efficiency evaluation of the marketing support of the antirisk measures system organizing of enterprise is offered here. Graphic representation of procedures of choosing of optimal variant of the marketing support of antirisk measures system organizing is presented in the article.

Постановка проблеми

Маркетингове забезпечення системи антиризикових заходів є відокремленим напрямком економічної роботи на підприємстві, пов'язаний із реалізацією маркетингових функцій, що забезпечують ефективне формування та реалізацію цієї системи [4, с. 800–806]. Успішне маркетингове забезпечення системи антиризикових заходів значною мірою залежить від того, як вирішені організаційні питання з його використання. Зважаючи на те, що маркетингове забезпечення